

ВЕЛИКИТЕ БЪЛГАРИ. MARI ROMÂNI

Димитър Григоров

Пред себе си имате една злободневна публикация. Като изключим лошия стил, в нея няма да намерите нищо научно.

Заглавието сочи повода за написването ѝ. Задачата е ясна: да направя сравнение между резултатите от двете класации. Целта: въз основа на сравнението да предложа някои предварителни, разбира се доста условни и съмнителни заключения за сходствата и различията в моделите на историческо развитие на двете страни и формиралите се вследствие на това нагласи.

Най-великият румънец

В. Австрийски

Най-великият българин

Веднага искам да уточня, че не съм запознат с детайлни подробности от кухнята на класацията особено що се касае до румънската. Те може и да са важни за крайните резултати. Въпреки това, независимо от някои слухове, които се носят за българския формат (сигурно подобни има и в румънския случай) аз приемам класирането като факт, какъвто са и резултатите от българското футболно първенство, в което накрая независимо от всички съмнения все пак „логиката тържествува“, а приказките за „морален шампион“ се забравят с първата съдийска свирка от следващия шампионат. Така че тук няма да коментирам кой бил организиран, кой бил дисциплиниран, кой по колко SMS-а изпратил, кой бил режисьор в сянка, кой сценарист като слънце и т.н. Това просто не ме интересува.

* * *

На пръв поглед и в двете класации се откриват известни прилики (за всички номинирани вж. ПРИЛОЖЕНИЕ 1). Така, поради максимално широкия си формат, който не ограничава избора до политическото и не слага никакви хронологически рамки мисля, че съвсем естествено най-много са представителите на съвременността, следвани от новото време и средновековието. Очевидно е, че и в двете класации има най-много дейци на културата, (вж. ПРИЛОЖЕНИЕ 2), както аз доста общо съм ги нарекъл. Даже тук имаме пълно равенство – 34:34. И в двете класации броят на държавниците е близък, с лек превес за румънците – 16:13. И българи и румънци са посочили почти равен брой църковни и духовни дейци, а и разликата при спортистите е малка – 13:9 за Румъния. Броят на „богаташите“ също е сходен.

Същевременно веднага проличават сериозните различия. Ще започна с най-видимите, като първо ще се спра на тези, които не са чак толкова важни за целта, която съм си поставил тук. Най-напред в румънския Топ има двама исторически персонажа от античността – Бурбиста и Дечебал. Това отговаря на усилията, положени от румънските националисти през XIX и XX век, да търсят корените на румънския народ чак при даки и траки. И докато по време на монархията те вървят заедно с римляните като даже са в сянката им, то при Чаушеску особено по време на честванията на 2050 години единна и независима румънска държава, даките окончателно се налагат като родоначалници в румънското съзнание. В България също са правени и се правят сериозни усилия за повдигане авторитета на тракийската „съставка“ в българската народност, но засега те не са особено успешни и вероятно Терес, Ситалк, Севт и другите още дълго ще гледат дербито между славяни и прабългари от трибуните.

Прави впечатление по-големия брой учени, които са избрали румънците. Сред тях блести и един нобелов лауреат - Паладе. Има цели трима с приноси в развитието на авиацията. Естествено трябва да се каже, че откриватели като Хенри Коанда (№ 14) са постигнали успехите си в чужбина, както българския му колега по „величие“ Джон Атанасов (№ 11). За разлика от последния, който е по-скоро американец и изобщо не знае български език, то Коанда говори перфектно румънски и живо се интересува от съдбата на родината си, както личи от кореспонденцията му с Николае Чаушеску, която се пази във фонда на ЦК на РКП, съхраняван в румънския централен държавен архив. Естествено по-големият брой изследователи отговаря на по-значителните постижения на румънските учени, но в същото време може би говори също така за

слабия интерес в България към научните открития и историята на науката. Така един световно известен учен като да речем Иван Странски не е попаднал в класацията.

Друго видимо различие е броя на жените. В българската класация има повече жени, което сигурно до известна степен съответства на по-голямата еманципация на българките. В същото време в „най-великите 10“ на българската класация няма нито една жена, докато в румънската е попаднала живата легенда Надя Команечи. Тя обаче остава единствената спортистка в Топ 100 на северните ни съседи, докато в българския има 5. В класацията на румънците обаче има жена-учен, Ана Аслан (вж. ПРИЛОЖЕНИЕ 1, № 49), което като цяло отрязва много по-доброто представяне на румънските учени от българските.

Следва един любопитен и не толкова съществен детайл. Румънците са посочили малко повече спортисти в 100-те „най“. Интересното е, че сред тях има много все още действащи футболисти, най-вече от двата гранда „Стяуа“ и „Динамо“ (румънските „ЦСКА“ и „Левски“). Вероятно това може да се обясни с впечатляващия възход на румънския клубен футбол в последните години. В българската класация има само двама футболисти – две легенди. Единият е жив, но не играе, а другият е починал в разцвета на силите си. Разбира се, става дума за Стоичков и Гунди. Те също са свързани с клубни пристрастия. Първият донякъде е част от митологията на червените, а Аспарухов си е чиста синя легенда, чийто култ има някой сходства с този към патрона на отбора, в който се е състезавал. За разлика от Румъния в нашата класация няма днешни български футболни звезди, като най-осезаема е липсата на Бербагов. За отбелязване е и това, че както българите, така и румънците не оценяват особено много треньорските заслуги. В българската класация го няма, например, „стратега от Мирояне“. В румънския Топ не са попаднали големи имена като да речем Щефан Ковач, легендарният треньор на Аякс, два пъти (!) носител на КЕШ през 1972 и 1973 г. Няма го и Емерих Йеней, който през 1986 г. сензационно взе КЕШ (!) със „Стяуа“ превръщайки клуба от Генча в първия източноевропейски победител в най-авторитетната клубна надпревара на „Стария континент“. Не знам дали причината за това трябва да се търси в омаловажаването на треньорската работа или във факта, че двамата не са чисти румънци.

В българската класация има четири личности, които биха могли да бъдат определени и като предприемачи или „бизнесмени“ – Васил Априлов, Евлоги и Христо Георгиеви и Атанас Буров. Според мен обаче не тяхната инициативност е причина да са в Топ-а. Не богатството им, а действията им „на полза роду“ са повлияли

за избора им. Васил Априлов се проявява като народен будител, братята раздават парите си за различни национални каузи, а Буров, вероятно е уважаван повече за политическата си кариера и за това, че е бил репресиран от комунистите, отколкото заради парите си. В нашата класация, обаче, няма нито един жив предприемач. Няма го да речем Васил Божков-Черепя. За сравнение в румънската класация на едно от челните места е „аверът“ на Черепя, Джиджи Бекали, който освен всичко е и собственик на футболния отбор „Стяуа“ – еквивалента на ЦСКА, чийто собственик доскоро бе именно Божков. Румънците също така са избрали сред великите бизнесменът Йон Циряк, който в миналото е бил известен тенисист, а по-късно менажира кариерата на Борис Бекер. Вероятно това несъответствие в двете класации може да се обясни с традиционното за Румъния обществено разделение, което създава по-голямо уважение към богатите и предприемчивите, които в егалитарна, сиромасомилска България са уважавани само ако се посветят на националното дело или станат жертви на репресии, губейки богатството си.

Доста по-важно за мен е отношението към действащите политици. И в българската и румънската класация има такива. В българската са повече. За отбелязване е, че в българския случай антисистемните и опозиционните играчи са на по-предни позиции – Костов, Борисов и Сидеров. От тях тримата Костов обективно има най-големи основания да бъде в класацията, тъй като е първият български премиер изкарал пълен мандат, поставяйки по този начин началото на политическата стабилизация на държавата. В същото време Борисов и Сидеров се вписват повече в образите на „неосъществени спасители“ на нацията, които могат да бъдат популярни само докато не им се даде възможност да се осъществят. Румънски еквивалент на ултранационалиста Сидеров е Корнелиу Вадим Тудор. За разлика от лидера на „Атака“, водачът на „Велика Румъния“ засега има значително по-голяма политическа кариера зад гърба си като е успявал да влезе в парламента на всички избори от 1992 г. до днес. През 2000 г. Тудор дори стигна на втори тур за президент, както от своя страна това направи Сидеров наскоро. Във „Великите българи“ логично е представен президентът Първанов. Той обаче е на много по-задна позиция (70) от румънския си колега Бъсеску (27). Причината за това според мен не е в някакви супер качества, притежавани от румънеца, които българския държавен глава няма. Просто в Румъния президентската институция е на по-голяма почит, което съответно се отразява и на нейния носител. Това уважение се формира още при Чаушеску, който през 1974 г. помпозно е избран за президент, докато в България за държавен глава поне формално до 1990 г. се

счита колективния орган Държавен съвет. Само ще спомена, че скоро след втория тур на изборите за президент през 2004 г. вестник „Адевърул“ написа, че директор на провинциално училище кръстил компютърната зала на името на новия президент Траян Бъсеску. Ехидният автор на публикацията не пропуска да отбележи, че клетият педагог малко преди вота бил напуснал партията на победителя, присъединявайки се към считаната за перспективна Социалдемократическа партия на Адриан Настасе. Подобострастният жест на директора бил израз на отчаяното му желание да се завърне в лагера на победителя¹. В този смисъл за отбелязване е, че преди няколко години в Румъния се провежда класация за държавник с най-голям принос в румънската история. На предно място отново се класира румънския президент, само че тогава той се казва Йон Илиеску. Всъщност последният е попаднал и в класацията, която разглеждам тук. Вярно доста по-назад от действащия президент, въпреки че има значително по-голяма политическа биография. Най-малкото това е човекът, който е лицето на революцията / преврата срещу Чаушеску и освен това три пъти е бил избран за президент на Румъния, а през 1996 г., когато губи президентските избори, е бил с най-много гласове на първия тур. Все пак в румънската класация освен действащия присъства и бившия президент, главно поради ключовата си роля в румънската политика след 1989 г. За сравнение в нашия Топ ги няма нито Петър Стоянов, нито дори Желю Желев, който ако не друго е първият демократично избран български президент. За сметка на това в румънската класация не е посочен действащият премиер Калин Попеску-Търичану, докато при нас Станишев е посочен. Както и при президентите така и в този случай не става дума за човека, а за поста.

Накрая още двама български политици трябва да бъдат разгледани в сравнение с румънския случай. Лидерът на турците Ахмед Доган заема неложното 58 място. В Румъния също има голяма етническа партия - Демократичният съюз на унгарците, който също като ДПС влиза във всички румънски парламенти от 1990 г. до днес. Въпреки това няма да намерите политик от унгарски произход в класацията. Липсата на емблематичен лидер като Доган, сигурно е част от обяснението. Същевременно, поне според мен, има и нещо друго. Ахмед Доган вероятно е избран с кликванията, SMS-ите и обажданията на български турци и мюсюлмани – това, според мен - отразява тенденцията въпросните податели да се стремят към отъждествяване с българското и

¹ Un director si-a numit laboratorul „Traian Băsescu”, sperand sa ramana in post. - Adevărul, Nr. 4544 din 11 Februarie 2005

желанието им да се интегрират в българското общество. Смятам, че сред унгарците в Румъния подобен стремеж е значително по-слаб и те не считат за престижно да изберат „свой човек“ в едно „румънско“ състезание. Последният действащ български политик в класацията е Симеон Сакскобургготски. Царят заема едва 75 място и е живо доказателство как се променят нагласите на българите, когато един очакван „спасител“ наистина дойде на власт. Поне според мен трябваше да е много по-напред, защото от историческа гледна точка неговият случай е уникален. Като изключим албанския крал Ахмед Зогу, Симеон е единственият балкански монарх, който е бил и министър-председател. Но докато албанецът първо е бил министър на вътрешните работи, след това премиер, президент и чак после е решил да се обяви за крал, то Сакскобургготски първо е бил цар и след повече от 50 години е избран за министър-председател. Румънският му еквивалент Михай не успява да направи подобен финт. Този „спасител“ така и не идва на власт, макар че може би е имал желание². Неслучайно той е с 50 места по-напред. Наред с това драматичната му съдба също влияе за добрия му резултат. Непълнолетният Михай е крал от 1927 до 1930 г., когато скандалният му баща Карол II се завръща в страната и заема престола. Михай е понижен във „Велик войвода на Алба Юлия“. До 1940 г. той е в сянката на Карол II като е свидетел на непрекъснатите любовни и финансови скандали на родителя си. През септември 1940 г., след като вижда повторното изгонване на баща си, Михай отново е крал. Този път обаче се намира в сянката на кондукатора (водача) маршал Антонеску. През 1944 г. проявява и храброст, и решителност, изигравайки ключова роля в преврата срещу маршала. Неслучайно е награден със съветско отличие. Скоро обаче е принуден да абдикира. Този живот изпълнен с превратности, в съчетание с факта, че след промените не му се отдава случай да управлява, му гарантират трайно място в паметта на румънците.

Разбира се, когато става дума за действащите политици, трябва да се има предвид, че те попадат в подобни класации главно заради ежедневното си присъствие в медиите, злободневните си изяви, обвързаността си с определена политическа сили или кауза и нейните привърженици. В този смисъл след 20 години в една нова класация е твърде вероятно да не срещнем повечето от имената на днешните политици, посочени в двата чарта.

² Още през декември 1989 г. пред лондонския „Таймс“ Михай заявява, че е готов да помогне на страната си в трудния момент. Преди президентските избори през 2004 г. бившият румънски външен министър Андрей Плешу предлага Михай да бъде издигнат от опозицията като кандидат за президент.

Една от най-съществените разлики, която трябва да бъде анализирана, е мястото, което заемат революционерите в двете класации. В българския Топ 100 те са много повече – цели 18 срещу едва 6 в румънския. По-голямата част от българските революционери са свързани с периода отпреди Освобождението. Четирима са излъчени от национално-освободителното движение в Македония. Има и един комунист – Вапцаров. Доста по-различна е румънската картина. Трима от румънските революционери са свързани с 1848 г. – Балческу, Когълничану и Аврам Янку. Като изключим, обаче, Балческу, в класацията трудно могат да се намерят точни еквиваленти на нашите революционери от Възраждането. Причина за това са различията в развитие на съответните национализми, които се обясняват най-вече с наличието на две полунезависими румънски княжества. Всъщност, в периода когато действат най-ярките български революционери, Румъния вече има своето обединено княжество и решаването на националните задачи вече е в ръцете на политиците, а не на революционерите. Наред с това в края на XIX и началото на XX век националното движение на румънците в Трансилвания се отличава със сравнително мирен характер, за разлика от борбите в Македония. Затова и в класацията земите, за които румънците са имали претенции в края на XIX и началото на XX век, не излъчват фигури като Гоце Делчев, Яне Сандански, Пейо Яворов и Тодор Александров. Всъщност революционната дейност на трансилванския герой, попаднал в румънския Топ, овчарят Бадя Карцан, се изразява главно в нелегално пренасяне и разпространение на румънска литература. Безспорно страстен патриот и смел човек (записва се като доброволец във Войната за независимост, както румънците наричат Руско-турската война 1877-1878 г.), Карцан остава известен най-вече с един анекдотичен случай. Става дума за пътуването му пешком до Рим, за да види с очите си, кои били „майката и таткото“ на румънците. Там, според разказа, той поставил торбичка с родна пръст върху прочутата колона на император Траян . Според легендата след два дни римските вестници излезли с заглавие „Един от даките слезе от колоната!“

За разлика от „Великите българи“ сред „Великите румънци“ е избран един крайнодесен революционер националист – водачът на „Легиона Архангел Михаил“, Корнелиу Зеля Кодряну³. Този харизматичен водач, който през 20-те лично се занимава с терористична дейност и политически убийства, изповядва

³ Всъщност в българската класация за десен революционер би могъл, но с много условности, да бъде определен Тодор Александров.

идеология, която съчетава национализъм, православие, антисемитизъм, антикомунизъм и антикапитализъм. Тя е резултат, както от традиционната неприязън към евреите в Румъния, така и от постоянния страх, че безспорните успехи на румънския иредентизъм, въплътени в създаването на т.нар Велика Румъния, която през междувоенния период е сред най-големите европейски държави, са само временни. Дали една България на три морета щеше да създаде такъв герой? Политически коректният отговор е: не, разбира се! Кодряну е убит като противник на режима на крал Карол II през 1938 г.

В групата на революционерите има и жени. В българския случай те са две, в румънския – една. В българския случай имаме Баба Тонка и Райна Княгиня, а в румънския – Елизабета Ризя. Коя е тя? Участничка във въоръжената антикомунистическа съпротива в Румъния. Представяте ли си участничка във въоръжената съпротива срещу социалистическия режим в България, въобще някой от т. нар. горяни да попадне в българската класация? Абсурд!

В този смисъл последното сравнение, което направих, води до въпроса за мястото на социалистическите режими в двата „чарта“ и тяхната оценка. Според мен разликата е съществена. В българската класация присъстват двама социалистически лидери - Тодор Живков и Георги Димитров. Румънците са избрали Николае Чаушеску, който даже е на по-предно място от Живков. Както Тато, така и Чашка дължи мястото си на носталгията по миналото, но докато в България тази носталгия се свързва повече с общоевропейската комунистическа носталгия и най-вече с това, че възрастните хора свързат младостта си с времето на Бай Тошо, то в Румъния поне според мен става дума за идеализиране на някои от политическите действия на Чаушеску, които се вписват в традициите на румънския национализъм. Така „Дъбът от Скорничеши“ е възприеман като национален лидер, като част от държавниците, формиращи румънския героичен пантеон. Не случайно пропагандата преди 1989 г. се е опитвала да внуши различни аналогии между Чаушеску, средновековните господари (най-вече Цепеш) и дакийските крале (особено Бурбиста). Освен това не бива да забравяме, че насилствената смърт винаги е била най-бързият път към политическото безсмъртие. Най-ярък пример за това е изключително спорния скандален политик Пим Фортайн, когото холандците избраха за най-великата си личност.

Ако Чаушеску е избран в класацията, то това е най-вече, защото е възприеман просто като лидер, без значение социалистически или не. Докато Тодор Живков, поне според мен, се идентифицира изцяло исамо със социализма. Затова в

класацията е попаднал Георги Димитров, докато в румънската няма да намерим Георги Георгиу Деж, въпреки че последния оставя доста по-добро наследство от Чаушеску. В българския Топ е избрана също така дъщерята на Тодор Живков, Людмила. За сметка на това, единствената жена, която може да бъде определена като държавен и политически деец сред най-великите румънци, е кралица Мария, съпругата на Фердинанд. Разликата в двата избора е очевидна. Като цяло се налага впечатлението, че социализмът в България е възприеман позитивно. Отрицателите му вероятно биха обяснили резултатите с политическата конюнктура в страната (президентът и премиерът са от БСП), докато апологетите му биха ги изтъкнали като аргумент в своя полза. Сигурно и двете групи биха имали известни основания, което не означава, че истината е някъде по средата. Показателно за отношението към социализма в двете страни е почти пълната липса на репресирани (като изключим Буров и Пешев, но последният всъщност се свързва най-вече с действията си по спасяването на българските евреи) по време на социализма и на дисиденти в нашата класация и изобилието от такива случаи в румънската⁴. В българския Топ ги няма да речем Георги Марков, Никола Петков, Кръстьо Пастухов, няма ги Евгений Босилков и пасторите, няма да срещнем също така имената на дисиденти като Илия Минев или Радой Ралин и Блага Димитрова. За сравнение румънците са издигнали в класацията репресирани протестантски проповедници, униатски и православни свещенници, там е и Юлиу Маниу, лидера на Националната селска партия, умрял в затвора Сигет през 1953 г., там също така е Корнелиу Копосу, съратник на Маниу, лежал дълги години в затвора, който след промените възстановява Националната селска партия и участва в президентските избори през 1990 г. Дори рокаджията Ковач, до изветна степен дължи мястото си във „Великите румънци“ на факта, че през 1977 г., скрит в един от усилвателите си, успява нелегално да напусне страната (вж. ПРИЛОЖЕНИЕ 1, № 96).

Различията в нагласите към социализма са свързани с едно по-общо разминаване в отношението към „лявото“ и „дясното“ (колкото и условни да са тези разделения на Балканите) в двете страни. В българската класация като цяло на лявото се гледа със симпатия. Вероятно безспорно талантиливи творци като Гео Милев, Смирненски, Вапцаров и Валери Петров са попаднали в нея и заради принадлежността си към „левицата“ или комунистическото

⁴ И в двете класации обаче няма репресирани комунисти по време на социализма. Така във „Великите българи“ не е попаднал Трайчо Костов, а при „Великите румънци“ липсва името на Лукрециу Пътръшкяну., убит след смъртта на Сталин през 1954 г.

движение. Обратно, в Румъния присъствието на личности като Корнелиу Кодряну, Николае Йорга, който освен като голям историк, е известен също така като човек с десни убеждения, националист и антисемит, или дори на считания за откривател на инсулина Николае Паулеску, автор на статии срещу „еврейско-масонския заговор“, демонстрира преобладаването на един друг тип нагласи.

* * *

Разбира се най-важен е Топ 10. На него ще се спра по-подробно, защото именно тук проличават някои от най-съществените разлики в популярната интерпретация на миналото.

Отново ще започна с по-маловажните. Прави впечатление, че сред десетте най-велики румънци са избрани двама интелектуалци от световно значение като скулптурът Константин Бранкузи и учения, изследовател на религиите и писател Мирча Елиаде. И двамата са попаднали в Топ-а преди всичко поради таланта си, а не толкова заради някакви особени заслуги към националната кауза. Това разбира се е израз на по-значимото място, което заемат румънските творци и учени в световната култура и наука, но също така и на по-големия интерес, който съществува към тях в Румъния⁵.

В първите 10 българи виждаме, че 4 места са заети от духовници или свързани с вярата исторически фугури. Солунските братя, княз Борис и Паисий обаче са избрани не толкова заради заслуги към християнството, колкото поради значението им за народността и националната идея в по-дългосрочна перспектива. И тримата имат ключова роля в оформянето на част от основните белези на модерния български национализъм – езика, християнската вяра и националната история. Що се отнася до Дънов, на каквито и съмнения да се подлага мястото му в класацията, той като че ли отразява стремежът на българите да търсят духовното извън държавата и структурите на православната църква. С това сигурно се свързва и челното място на пророчицата Ванга, а в тази тенденция даже може да бъде вписан и отшелникът, Св. Иван Рилски. За сравнение в румънския Топ има само едно духовно лице – протестантския проповедник Рихард Вурмбранд (№5), които обаче по-скоро отразява демонстрираната от румънците в класацията представа за християнството (независимо какво) като опозиция на социалистическия режим. В

⁵ Факт е, че интелектуалци и творци с приноси към световната култура като Христо Явашев и Цветан Тодоров не са посочени в българската класация.

продължение на 14 години Вурмбранд е лишен от свобода заради религиозните и политическите си убеждения.

И румънци и българи са излъчили прекрасни поети в десетте „най-велики“ – Вазов, Ботев и Еминеску. Сравнението между Ботев и Еминеску много ясно показва различията в нагласите на гласувалите. Ботев е националист, революционер, радикал, може би анархист, превърнат след героичната си смърт не само в голям национален символ, но и в един от символите на българската „левица“. Еминеску също е страстен националист, но за разлика от Ботев е консерватор и антисемит. Смъртта му е трагична, но далеч не е героична. Освен национален символ като Ботев, Еминеску е бил сред символите на ултанационалистически организации като Легиона, чийто лидер, както вече посочих е сред номинираните в румънската класация.

Най-важната отлика в двете десетки е присъствието на цели трима лидери от новата и съвременна румънска история – Куза, Антонеску и Карол I. И тримата изразяват уважението към държавното начало в румънската класация. Александру Йоан Куза е първият княз на обединените през 1859 г. Влашко и Молдова. Преди няколко години в цитираната по-горе анкета за държавен и политически деец Куза е посочен на първо място. Класирането на Йон Антонеску в толкова предни позиции е показателен за триумфа на дясното в румънския Топ. Разбира се, личността на маршала също е от значение. Известен е с принципността си, честността си и личната си храброст. Именно тези безспорни му качества обаче, струват на Румъния хиляди жертви. Антонеску хвърля страната във войната срещу Съветския съюз, в която загиват десетки хиляди румънски войници и освен това е отговорен за смъртта на голям брой евреи от Бесарабия, Буковина и т.нар. Транснистрия. За сравнение българският лидер през войната Борис III е класиран едва 60-и, въпреки значително по-мъдрата си политика, която ограничава българските жертви и ролята му за спасяването на българските евреи от „старите предели“.

Карол I представя мястото на румънската монархия и изобщо на румънската държавност в историческата памет на северните ни съседи в още по-голяма степен от княз Куза. В крайна сметка, от 1866 г. до началото на Втората световна война, когато управляват Хохенцолерните, Румъния излиза като победител от три войни и се превръща в най-голямата балканска държава (без да броим Турция). Въпреки че губи Бесарабия и Северна Буковина във Втората световна война Румъния се съхранява като сравнително голяма по територия и население страна, а след разпада на Югославия отново е най-голяма на Балканите (вече казахме за Турция). Не случайно единственият монарх от новата и

съвременната румънска история, който не е попаднал в класацията е Карол II. Значението на монархията и нейните успехи през XIX и XX век до голяма степен обясняват и победителя в румънския Топ – средновековния владетел Стефан Велики. Това е така, защото в новата и модерната румънска история култът към управляващата династия до голяма степен се е изграждал чрез представянето ѝ като продължител на владетелите от Средновековието и Античността. Тази идея се налага чрез румънските исторически текстове и учебници, превръщайки се в част от румънското национално съзнание. Подобно идентифициране на властта със средновековните господари и дакийските царе в още по-голяма степен е валидно за Николае Чаушеску, който слага край на идеологическата мода от времето на предшественика си да се акцентира върху революционерите от 1848 г. и най-вече на Балческу.

Преди да се спра на победителите съм длъжен да отделя още малко внимание на българската десятка. В нея има повече средновековни владетели, отколкото в румънската. Тук е основателят на средновековната българската държава, Аспарух, докато легендарните основатели на Влашко и Молдова Раду Черния (Негру Вода) и Драгош изобщо не са попаднали в класацията. Но това си има своето обяснение – ако приемем, че Румъния води началото си отпреди повече от 2050 години, то тогава основателите са Бурбиста и Дечебал, които присъстват в класацията. В този смисъл ако се наложат официално тезите, според които българската държавност трябва да се търси много по-назад във времето, то Аспарух може да се смъкне надолу в една евентуална бъдеща класация – а може изобщо и да не присъства. Всъщност и Аспарух, и класираният се едно място след него Симеон Велики, можеха да са на мястото на Стефан Велики ако развитието на българската държава през XX век бе по-различно или най-малкото ако представата за него е по-друга. Така в българските „10“ има само един държавен и политически деец от новото време – Стефан Стамболов. Стамболов обаче не е типичен държавник и политик – до последно революционната му същност остава силна в него и неслучайно се оказва неподходящ за нормализиращата се българска държава, която се нуждае от друг тип политици. Естествено жестокият край на Стамболов е свързан с това и в същото време му придава ореола на мъченик, което както казах вече е от съществено значение за мястото на един политик в историческата памет на хората. Няма го, обаче, „моралният убиец“ на Стамболов – Фердинанд, който е нещо като българския еквивалент на румънския Карол I Хохенцолерн. Провалът във войните е достатъчен, за да обезмисли в очите на потомците

всичките му дотогавашни успехи. Това, което обаче мен ме учудва много, е липсата на „българския Куза“ - Батенберг. И младият български княз, както Куза е свален с преврат. Преди това обаче, като че ли постига по-ефектни успехи от румънския княз. В крайна сметка, Батенберг е владетелят, при който княжество България постига обединение с Източна Румелия и освен това води може бе единствената си победоносна война през новата и съвременната си история⁶. Въпреки това Батенберг изобщо го няма в класацията. В този смисъл, явно не бива да се учудвам, че там не е и министър-председателят от времето на Съединението и Сръбско-българската война Петко Каравелов. Всъщност присъствието на Стамболов и отсъствието на Каравелов показва какъв тип политическо поведение се цени по-високо – мисля, че коментарът е излишен.

Накрая, но не на последно място остава да сравня двамата победители. Ясно е, че са много различни. За разлика от Левски Стефан Велики не е общопризнат лидер в румънския национален пантеон. Там той е само един от „големите“, който сега печели класацията. Победата на Стефан Велики изразява доминирането на монархическото в този пантеон. В този смисъл, победители можеха да бъдат и Карол, и Куза, както и Михай Храбри (класиран в първата десетка), и Влад Цепеш (№ 11). Стефан Велики обаче, изразява романтичната представа на румънските националисти от XIX и началото на XX век, които съзират в румънската държава форпост на латинската цивилизация в морето от варвари - славяни и турки. В дългото си управление, Стефан воюва с всичките си съседи⁷. По това той до известна степен си прилича с Влад Цепеш и Михай, които както споменах спокойно можеха да са на негово място.

Не такъв е случая с българския победител. Ще се спра по-подробно на него, защото той е уникален в балканска, а до известна степен и европейска перспектива. Ще започна с това, че култът към Левски е произведение на изкуството и като образ, и като функции. На първо място самият живот на Дякона представлява едно героично пътешествие. Още като малък губи баща си, преживява трансформация (от духовно лице в революционер, макар това да се оспорва), бори се с различни препятствия и накрая като истински герой става жертва на насилствена смърт. Загива млад като въплащение на романтичната идея, че „само добрите умират млади, а злото изглежда живее вечно“. Малкото запазили се фотографии (ретуширани в интерес

⁶ Тук остава въпросът доколко успешна е Балканската война, която според учебниците по история завършва с национална катастрофа?

⁷ Включително с Влахия

на истината) представят Левски като хубав мъж, което също трябва да се има предвид. След смъртта на Апостола култът към него е оформен от други изключителни личности като Христо Ботев, Любен Каравелов, Иван Вазов и Захари Стоянов. Тези хора притежават таланта, енергията, както и съзнание за това, което е стойностно в тогавашния исторически контекст. Не случайно самите те са част от българския национален пантеон (без изключение влизат и в класацията „Великите българи“), предвождан от Апостола. Провалът на българската държава в Балканските и Първата световна война, междувоенния български национализъм, резултатите от Втората световна война, съчетани с дългогодишния социалистическия режим и неговия провал само затвърждават неоспоримата позиция на Левски и култът към него. В по-дългосрочен план неуспехите на българската държаваност, които са една от причините за дълголетието на култът към Апостола правят така, че в България се оказва невъзможно създаването на трайна почит към живия лидер особено по време на социализма. Сигурно заради това Тодор Живков, комуто не липсва политически инстинкт, не е особено склонен да окуражава създаването на култ към собствената си личност. В този смисъл, аз си позволявам да твърдя, доразвивайки донякъде една идея на Н. Генчев, че функциите на Левски са да бъде нещо като „идеална“ опозиция на „реалната“ власт в България, независимо от идеологията ѝ. Интересното в случая е в това, че за дълги периоди българската държава „промотира“ благоговението пред един герой, чиято основна обществена функция на пръв поглед е „антидържавна“ или по този начин самите управляващи укрепват позициите си с помощта на „идеалната“ си противоположност в лицето на Васил Левски. Разбира се, под една или друга форма, това бе подчертавано в телевизионното предаване посветено на резултатите от класацията. Не съм съгласен обаче, с някои телевизионни изявления напоследък (не искам да споменавам имена, защото ще излезе, че съм срещу човека, а не срещу тезата), че българският народ не бил направил нищо за Апостола, който пък бил дал всичко за него. Паметниците, улиците, произведенията на изкуството и най-вече искреното благоговееие пред живота и делото му са най-голямото доказателство срещу подобно твърдение. Сигурно би ми се отговорило, че българите не трябва да благоговаят пред делото на Левски, а да го „реализират“. Ами, от написаното дотук трябва да е ясно, че делото на Левски се радва на такава огромна почит не за да бъде осъществявано на практика.

В по-широка балканска перспектива почитта към Левски, намерила израз и в класацията, е уникална в своето постоянство и

основания. Осмелявам се да твърдя, че нито една друга балканска държава не отдава такова внимание на революционер националист, загинал преди създаването на националната държава. В действителност малко страни от региона имат такъв неоспорим национален герой, какъвто е Апостола на свободата. Вече представих румънския случай. Въпреки, че Сърбия, както и Румъния, притежава обширен национален пантеон, съставен главно от средновековни крале и князе, някои владетели от модерната и съвременната епоха и герои от националните борби, там няма водеща фигура от типа на Левски. Гръцкият национален пантеон, макар и огромен, също няма свой челник. Наистина Албания има Скендербег (1405-1468), но той е средновековен владетел и водач на съпротивата срещу султан Мехмед Фатих, възроден от модерния албански национализъм. Само Турция, която до известна степен се явява наследник на Османската империя, където българите са прекарвали толкова време, притежава топ национален герой в лицето на Мустафа Кемал Ататюрк, Бащата на турците. Култът към него преживява всички промени в турския политически живот досега. Кемал като Левски е бил активен националист и култът към него е резултат от епохата на национализма. Но за разлика от Левски Кемал не умира преди създаването на турската държава, а точно обратното именно той я изгражда и става неин пръв лидер. *Postmortem* култът към него, развит от държавата, се превръща в част от политическата легитимация на наследниците му и в *опора на светските основания на турската държава*. В последното е и главната разлика между почитта към Кемал и тази, която ние отдаваме пред живота и делото на Апостола.

В сравнение с повечето европейски държави, в които са се провели подобни класации, първото място на Левски също като чели е уникално. Победата на Стефан Велики в Румъния като израз на един национализъм, опрян на държавнически начала, изглежда по-лесно се вписва в резултатите от сходните европейски инициативи, особено що се отнася до по-малките страни. Така чехите са избрали на първо място най-бляскавия си средновековен владетел, кралят на Бохемия Карл IV (германски император (1355-1378), а португалците – Алфонсо I, основателят на държавата. В същото време държавническият принцип още по-ясно триумфира във Великобритания, Франция и Германия, където са се спряли на Уинстън Чърчил, генерал Дьо Гол и канцлера Конрад Аденауер. Все съвременни държавни и политически лидери.

ИНФОРМАЦИЯ В ИНТЕРНЕТ

<http://www.mariromani.ro/>

<http://www.velikite.bg/>

ЛИТЕРАТУРА:

Генчев, Н. Левски. С., 1987.

Димитров, И. Очевидци и изследвачи. С., 2005.

Voia, L. Istorie și mit în conștiința românească. București, 1997.

Campbell, J. The Hero with a Thousand Faces. Princeton University Press, 1949.

Cioroianu, A. Ce Ceaușescu qui hante les Roumains. Le mythe, les representations et le culte du Dirigeant dans la Roumanie communiste. Bucarest, 2004

Todorova, M. Creating a National Hero: Vasil Levski in Bulgarian Public Memory. – В: Sabrina P.Ramet, James R.Felak, and Herbert J.Ellison (eds). Nations and Nationalisms in East-Central Europe, 1806-1948: A Festschrift for Peter Sugar , Bloomington, Slavica, 2002, pp. 159-181.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1

Таблица 1

Топ 100 на великите българи и румънци		
№	Великите българи	Великите румънци
1	Васил Левски (1837-1873), революционер, националист*, безспорен национален герой	Св. Стефан Велики (1433-1504), молдавски господар (1457-1504), известен с антиосманката си съпротива, обявен от папа Сикст IV за „Защитник на вярата“, канонизиран от Православната църква
2	Петър Дънов (Беинса Дуно) (1864-1944), духовен лидер, основател на философско учение, определящо се като „езотерично християнство“ и популярно под името „дъновизъм“	Карол I (1839-1914), княз и първи крал (от 1881) на Румъния (1866-1914), при който страната е обявена за независима (1878).
3	Хан Аспарух (ок.681(?)-700)**, основател (?) и първи (?) владетел на българската държава	Михай Еминеску (1850-1889), изключителен поет, националист, консерватор
4	Симеон Велики (893-927), княз (или цар?), владетелят, с който се свързва най-голямото могъщество на българската средновековна държава, т. нар. Златен век	Михай Храбри (1558-1601), влашки господар (1593-1601), който за кратко установява властта си едновременно над Влашко, Трансилвания и Молдова
5	Христо Ботев (1848-1876), националист, анархист (комунист?), изключителен поет	Рихард Вурмбранд (1909-2001), евангелистки пастор (евреин по произход), съден и затворен за комунистическа дейност през 1936 г., през 1938 г. приема християнството и първо е англикански, а после лутерански пастор,

		прекарал около 14 години в затвора при управлението на комунистите (1948-1956, 1959-1964)
6	Св. княз Борис I (852-889), християнизира България	Йон Антонеску (1882-1946), маршал, министър-председател и кондукатор (водач) на Румъния (1940-1944)
7	Св. Св. Кирил и Методий (IX в.), създателите на славянската азбука (глаголицата)	Мирча Елиаде (1909-1986), изследовател в областта на историята на религиите, писател, бивш легионер
8	Стефан Стамболов (1854-1895), революционер, националист, министър-председател	Александру Йоан Куза (1820-1873), първи княз на Румъния (1859-1866) след обединението на Влашко и Молдова през 1859 г., започва модернизацията на страната, извършва реформи в полза на селяните, свален с преврат
9	Иван Вазов (1850-1921), поет, писател, обявен за Патриарх на българската литература, страстен националист	Константин Брънкузи (1876-1957), скулптор, модернист
10	Отец Паисий Хилендарски (1722-1773), монах, ранен националист, автор на „История славянобългарска“	Надя Команечи (1961-), спортистка, носителка на 5 златни олимпийски медала
11	Джон Атанасов (1903-1995), американец от български произход, изобретател на първообраза на компютъра	Николае Чаушеску (1918-1989), румънски комунистически лидер (1965-1989), разстрелян със съпругата си на 25.12.1989 г.
12	Христо Стоичков (1966-), футболист и треньор, легенда на ЦСКА и Барселона, носител на Златната топка и Златната обувка, рекордьор по най-много голове в едно първенство, голмайстор на Световното първенство в САЩ, голмайстор	Влад Цепеш (1431-1476), влашки господар (1448, 1456-1462, 1476), известен с действията си срещу османците, първообраз на героя на Брам Стокър, Граф Дракула

	на българския национален отбор, единственият българин, носител на КЕШ	
13	Баба Ванга (1911-1996), пророчица известна и като Петричката врачка	Джиджи Бекали (1958-), бизнесмен, активен в политиката, собственик на футболния отбор „Стяуа“
14	Тодор Живков (1911-1998), начело на социалистическия режим в България в продължение на повече от 33 г.	Хенри Коанда (1886-1972), изобретател с решаващи приноси за развитието на самолетостроенето, открил т. нар. „Ефект Коанда“
15	Георги Аспарухов-Гунди (Г. А. Рангелов) (1943-1971), футболист, легенда на „Левски“, считан за един от най-великите български футболисти, автор на гол срещу Англия и на четири попадения във вечното дерби	Георге Хаджи (1966-), футболист и треньор, легенда на „Стяуа“ и „Барселона“, носител на купата на УЕФА с турския „Галатасарай“
16	Цар Калоян, български владетел (1197-1207), разгромил латинските рицари при Одрин (1205)	Йон Лука Караджале (1852-1912), драматург и писател
17	Хан Крум, български владетел (803-814), разгромил ромеите във Върбишкия проход, където загива самият император Никифор	Николае Йорга (1871-1940), историк и политик, министър-председател (1931-1932), убит от румънските легионери
18	Цар Иван Асен II, (1218-1241), считан за най-изтъкнатия владетел от Второто българско царство, разбил деспот Тодор Комнин при Клокотница (1230)	Св. Константин Бранковяну (1654-1714), влашки господар (1689-1714), покровител на културата, известен със строителната си дейност, дал името си на един архитектурен стил, който в Румъния се определя като национален; обезглавен заедно с четиримата си сина в Цариград
19	Владимир Димитров-Майстора (1882-1960), определян като най-големия български художник	Джордже Енеску (1881-1955), композитор и музикант

20	Св. Иван Рилски (876-към 946), най-почитаният български светец	Грегориан (Грег) Биволару (1952-), бивш водопродчик, съден за разпространение на порнографски материали през 1977 г., от 1978 г. се занимава с йога, основател на Движението за интегриране на духовното в абсолютното (МИСА), през 2005 г. получава политическо убежище в Швеция
21	Азис (Васил Троянов Боянов) (1978-), култов фолк певец с неясна полова ориентация и етническа идентичност	Мирел Радой (1980-), футболист на „Стяуа“
22	Иван Костов (1949-), български политик, бивш лидер на СДС, настоящ на ДСБ, първият български премиер след 1989 г., който изкарва пълен мандат (1997-2001)	Корнелиу Зеля Кодряну (1899-1938), водач на радикалното крайно дясно движение „Легиона Архангел Михаил“. Убит по време на крал Карол II
23	Алеко Константинов (1863-1897), един от най-талантливите български писатели, автор на „Бай Ганьо“	Николае Титулеску (1882-1941), политик, дипломат, председател на Обществото на народите
24	Волен Сидеров (1956-), лидер на крайната етнонационалситическата политическа организация „Атака“	Фердинанд I Хохенцолерн (1865-1927), румънски крал (1914-1927), начело на страната по време на успешната за нея Първа световна война, в резултат на която се създава т.нар. Велика Румъния
25	Георги Бенковски (Гаврил Груев Хлътев) (между 1841 и 1844-1876), революционер, националист, действителният водач на Априлското въстание, убит	Михай I (1921-), крал (1927-1930, 1940-1947), последният румънски монарх, активно участва в свалянето на маршал Антонеску на 23.08.1944 г., награден със съветски орган, след това изгонен от комунистите със съветска

		подкрепа
26	Нено Юруков (1978-), учител по физика, станал известен с присъствието си в класацията	Дечебал (87-106), последният владетел на даките преди римското завладяване
27	Слави Трифонов (1966-), телевизионен водещ, шоумен	Траян Бъсеску (1951-), морски капитан, политик, бивш кмет на Букурещ, настоящ президент на Румъния (от 2004)
28	Никола Вапцаров (1909-1942), талантлив поет, революционер, комунист	Георге Мурешан (1971-), баскетболист играл в НБА, висок 231 см., състезавал се във „Вашингтон Булетс“ и „Ню Йорк Нетс“
29	Бойко Борисов (1959-), политик, неформален лидер на „Герб“, понастоящем кмет на София	Йон И. К. Братиану (1864-1927), политик, водач на либералите, пет пъти министър-председател
30	Лили Иванова (1939-), певица, легенда на българската естрада	Разван Луческу (1969-), футболист и футболен треньор, в момента ръководи „Рапид“ Букурещ
31	Дан (Дончо) Колов (1892-1940), прочут български борец, известен и с благотворителността си	Николае Паулеску (1869-1931), физиолог, считан за откривател на инсулина (макар това да се оспорва)
32	Хан Кубрат (632-668), владетел на Велика България, баща на Хан Аспарух	Юлиу Маниу (1873-1953), политик, водач на Национално-селската партия, изпратен в затвора от комунистическите власти, където умира
33	Баба Тонка Обретенова (1812-1893), българска революционерка, оказва голямо съдействие на българските революционери в Русчук	Юлиу Хосу (1885-1970), униатски епископ, репресиран след Втората световна война
34	Георги Раковски (1821-1867), революционер, националист, основател и ръководител на българските легии в Белград	Емил Чоран (1911-1995), философ, писател, есеист, legioner, по-късно маоист
35	Капитан Петко Войвода (1844-1900), хайдутин, национален	Аврам Янку (1824-1872), водач на румънците в

	революционер и не на последно място герой на един от най-гледаните телевизионни сериали	антиунгарската съпротива (1848)
36	Райна Княгиня (1856-1917), учителка и революционерка, ушила въстаническото знаме за Априлското въстание	Биребиста (?- 44 г. пр.н.е.), дакийски владетел
37	Валя Балканска (1942-), прочута народна певица от Родопите	Кралица Мария (1875 – 1938), съпруга на Фердинанд I, проявила лидерски качества през Първата световна война.
38	Георги Димитров (1882-1949), революционер, комунистически деец, един водачите на Септемврийското въстание става известен с поведението си на Лайпцигския процес, ръководител на Коминтерна, министър-председател на България (1946-1949), лидер на БКП	Петре Тутя (1902 – 1991), философ, репресиран от румънските комунисти
39	Албена Денкова (1974-), спортистка, световна шампионка по фигурно пързалане в танцовите двойки	Корнелиу Копосу (1914 – 1995), политик, репресиран от комунистите като сътрудник на Юлиу Маниу, прекарва около 17 г. по затворите, възстановява Националната селска партия след 1989 г. кандидат за президент през 1990 г.
40	Гена Димитрова (1941-2005)	Аурел Влайку (1882 – 1913), изобретател в областта на аеродинамиката, създал първия метален самолет, при опита си да прелети на Карпатите се разбива
41	Евлоги (1819-1897) и Христо Георгиеви (1824-1872), български предприемачи и търговци, националисти, дейци	Йосиф Трифа (1888-1938), свещеник основал християнското движение „Христова армия“

	на Доброделната дружина в Букурещ, известни с благотворителността си, резултат на която е и построяването на централното крило на Софийския университет	
42	Атанас Буров (1875-1954), български banker, политик и дипломат, репресиран от социалистическия режим	Никита Станеску (1933-1983), поет и есеист
43	Кольо Фичето (1800-1881), легендарен строител от периода на българското национално Възраждане	Йон Креанга (1837-1889), писател
44	Емил Димитров (1940-2005), популярен български естраден изпълнител	Мадалина Маноле (1967-), фолк певица
45	Св. Евтимий Търновски (ок. 1325-между 1402 и 1404), последният български средновековен патриарх (1375-1393), ръководил защитата на Търново срещу османците	Корнелиу Вадим Тудор (1949-), поет, възхвалявал Чаушеску, след промените краен националист, лидер на партията „Велика Румъния“
46	Цар Самуил (ок. 958-1014), български владетел (997-1014), талантлив пълководец, вплел се в дългогодишен конфликт с император Василий II	Траян Вуя (1872-1950), новатор в областта на авиацията
47	Александър Стамболийски (1879-1923), земеделски водач, премиер (1919-1923), свален с преврат и жестоко убит	Лучиян Блага (1895-1961), философ, драматург, писател
48	Георги Парцалев (1925-1989), талантлив български актьор	Георге Емил Паладе (1912-), биолог, носител на Нобеловата награда за медицина (1974)
49	Захари Стоянов (Джендо Стоянов Джендов) (1850-1889), революционер, националист, журналист, политик, автор на „Записки по българските въстания“	Анна Аслан (1897-1988), биоложка, лекарка и новаторка, работи в областта на геронтологията, грижила се е за подмладяването на над 30 държавни лидери,

		сред които Дьо Гол, Кенеди, Тито, Чаушеску и Горбачов
50	Николай Хайтов (1919-2002), талантлив писател, националист, автор на „Диви разкази“, сценарист на „Козия Рог“ и „Капитан Петко войвода“	Адриан Муту (1979-), футболист, играл в Динамо (Букурещ), Парма, Челси, Ювентус и Фиорентина
51	Св. Климент Охридски (ок. 840-916), създател на кирилицата	Флорин Пиерсик (1936-), театрален и филмов актьор
52	Веселин Топалов (1975-), единственият засега българин, световен шампион по шах	Михаил Когълничану (1817-1891), революционер, политик и историк, първи министър-председател на обединените княжества, извършва реформи в полза на селяните
53	Йордан Йовков (1880-1937), писател	Янци Короси (1926-), джаз изпълнител, използва румънски мотиви в музиката си
54	Гоце Делчев (1872-1903), революционер, деец на национално-освободителното движение в Македония, убит в престрелка с османски части	Димитрие Кантемир (1673 – 1723), молдовски господар (1693, 1710-1711), съюзник на цар Петър Велики, книжовник
55	Пейо Яворов (1878-1914), поет, революционер, националист, деец на национално-освободителното движение в Македония, самоубил се	Илие Настасе (1946-), легенда в световния тенис
56	Райна Кабаиванска (1934-), оперна певица	Георге Замфир (1941-), музикант, свири на пан флейта
57	Хан Тервел, владетел (701-718 или 700-721) от Първата българска държава, разбил арабите през 718 г.	Джика Петреску (1915 – 2006), музикант, фолк и поп композитор и изпълнител
58	Ахмед Доган (1954-), политик, лидер на ДПС, определяна като етническа турска партия	Елизабета Ризя (1912 – 2003), участничка в антикомунистическа въоръжена съпротива
59	Хаджи Димитър (1840-1868),	Була – основен герой в

	хайдутин, национален революционер, убит в сражение с османски части през 1868 г.	румънските вицове
60	Борис III (1894-1943), български цар (1918-1943)	Амза Пеля (1931-1983), театрален и кино актьор
61	Нешка Робева (1946-), състезателка и треньорка по художествена гимнастика	Матиаш Корвин (1443 (?)-1490), крал на Унгария (1458-1490)
62	Невена Коканова (1938-2000), актриса	Мирча Стари (1355-1418), влашки господар (1386-1418)
63	Борис Христов (1914-1993), оперен певец	Титу Майореску (1840-1917), литературен критик и политик
64	Йордан Радичков (1929-2004), писател	Тома Караджиу (1925-1977), актьор
65	Яне Сандански (1972-1915), революционер, деец на национално-освободителното движение в Македония	Михай Трайстариу (1979-), поп музикант
66	Димитър Пешев (1894-1973), политик със заслуги за спасяването на българските евреи от „старите предели“	Андреа Марин (1974-), водеща на телевизионно шоу
67	Елин Пелин (1877-1949), писател	Емил Раковица (1868-1947), биолог, спелеолог, изследовател на Антарктида, през 1920 г. създал първия (?) в света Институт по спелеология
68	Васил Априлов (1789-1847), търговец, националист, просветител, благодетел	Виктор Бабеш (1854-1926), биолог, един от основателите на микробиологията, написал първия (?) в света тракта по бактериология
69	Апостол Карамитев (1923-1973), актьор	Николае Балческу (1819-1852), революционер, националист, един от водачите на революцията през 1848 г.
70	Георги Първанов (1957-), политик, първият преизбран	Хория Роман Патапиевич (1957-), писател и есеист

	български президент в съвременната българска история	
71	Димчо Дебелянов (1887-1916), поет, загинал в Първата световна война	Йон Илиеску (1930-), водач на революцията или преврата срещу Чаушеску, първият румънски президент след падането на социализма, три пъти избран за държавен глава, остава един от факторите в Социал-демократическата партия
72	Захари Зограф (1810-1851), най-известният български живописец от Възраждането	Марин Преда (1922-1980), писател
73	Панайот Волов (1850 или 1851-1876), революционер, един от ръководителите на Априлското въстание, удавил се в р. Янтра	Йожен Йонеску (1909 – 1994), драматург, един от създателите на театъра на абсурда
74	Сергей Станишев (1966-), действащ български премиер, лидер на БСП	Думитру Станилоае (1903-1993), свещеник, теолог
75	Симеон Сакскобургготски (1936-), бивш български цар, единственият балкански монарх (като изключим Ахмед Зогу) бил и министър-председател	Александру Тодя (1905-2002), униатски свещеник, репресиран от комунистите
76	Людмила Живкова (1942-1981), държавен и партиен деец, дъщеря на Тодор Живков	Тудор Георге (1945-), певец и театрален актьор
77	Димитър (1810-1862) и Константин Миладинови (1830-1862), български просветители и националисти от Струга	Йон Циряк (1939-), известен тенисист, след това мениджър на Борис Бекер и бизнесмен, собственик на банка „Циряк“
78	Стефан Караджа (1840-1868), хайдутин, национален революционер, екзекутиран от османските власти	Илие Клеопа (1912-1998), православен свещеник
79	Николай Гяуров (1929-2004), оперен певец	Арсение Бика (1910-1989), православен свещеник, теолог, репресиран от комунистите

80	Стоянка Мутафова (1922-), актриса	Банел Николита (1985-), футболист на „Стяуа“ (Букурещ)
81	Кап. Димитър Списаревски (1916-1943), пилот, герой от Втората световна, загинал таранирайки американски самолет	Думитру Корнилеску (1891-1975), православен свещеник, след това протестант, превежда Библията на румънски през 1921 г.
82	Любен Каравелов (1834-1879), революционер, националист	Григоре Моисил (1906-1973), математик, с приноси за развитието на компютрите
83	Стефка Костадинова (1965-), спортистка	Клаудиу Николеску (1976-), футболист на „Динамо“ (Букурещ)
84	Христо Смирненски (1898-1923), поет комунист, умрял от туберкулоза	Флорентин Петре (1976-), дългогодишен футболист на „Динамо“, в момента играч на „ЦСКА“ (София)
85	Георги Иванов (Георги Иванов Какалов) (1940-), първият български космонавт	Мариус Мога (1982-), поп певец и композитор
86	Петър Берон (П. Хаджиберович) (1800-1871), учен, енциклопедист, автор на т. нар. „Рибен буквар“ (1824)	Николае Щайнхардт (1912-1989), писател, еврей по народност, който преминава в православната вяра, репресиран от комунистите
87	Валери Петров (Валери Нисим Меворах) (1920-), поет	Лаура Стойка (1967-2006), поп и рок изпълнителка
88	Георги Калоянчев (1925-), актьор	Каталин Халдан (1976-2000), футболист на „Динамо“ (Букурещ), умира от инфаркт по време на приятелски мач
89	Гео Милев (1895-1925), поет, убит през 1925 г.	Ангел Салини (1854-1925), инженер, изградил моста при Черна вода
90	Софроний Врачански (1739-ок.1813), духовник, ранен националист	Иван Пацайкин (1949-), спортист завоювал 7 олимпийски медала
91	Екатерина Дафовска (1975-),	Мария Танасе (1913-1963),

	спортистка, единствената българка, шампионка от Зимна олимпиада	изпълнителка на народни песни, представя страната заедно с Константин Бранкузи на Световното изложение в Париж през 1938 г.
92	Димитар Талев (1898-1966), писател, роден в Прилеп, автор на „Железния светилник“	Серджиу Николеску (1930-), режисьор, актьор и политик
93	Тодор Александров (1881-1924), лидер на ВМРО, убит през 1924 г.	Октавиан Палер (1926-), есеист, журналист, политически коментатор
94	Пенчо Славейков (1866-1912), поет	Незнайният герой, паметник, издигнат след Първата световна война, демонтиран и преместен от комунистите през 1958, а след промените върнат обратно на старото му място
95	Филип Кутев (1903-1982), хореограф, фолклорист, създател на най-известния български фолклорен ансамбъл, който днес носи неговото име.	Киприан Порумбеску (1853-1883), композитор
96	Кракра Пернишки, български средновековен болярин, известен със съпротивата си срещу ромеите през XI век	Николае Ковач (1947-), основател на рок групата „Финикс“; през 1977, скрит в усилвател „Маршал“ бяга от Румъния във ФРГ
97	Ивет Лалова (1984-), спортистка	Думитру Прунариу (1952-), единственият румънски космонавт
98	Панайот Хитов (1830-1918), хайдутин, национален революционер	Янош Хуниади (1387-1456), воевода на Трансилвания (от 1441), регент на Унгарското кралство (1446-1453), герой от съпротивата срещу османците
99	Хан Омуртаг (814-831), владетел от Първата българска държава, известен със строителната си дейност	Константин Нойка (1909-1987), философ и есеист

100	Проф. Асен Златаров (1855-1936), учен, химик	Бадя (Батка) Карцан (1849-1911), овчар, участва в румънското национално движение в Трансилвания, като пренася тайно и разпределя румънски учебници и литература, отишъл пеша до Рим, за да види, кои са „майката и бащата“ на румънците
-----	--	---

* В понятието националист в контекста на XIX в. не влагам никакъв отрицателен смисъл, напротив. Жалко, че сам си налагам това уточнение.

** В повечето случаи след имената на българските владетели съм посочил само годините на управлението им. За румънските владетели включих както годините на управление, така и датите на раждането и смъртта им, поради по-сигурните данни, които съществуват за тях.

ПРИЛОЖЕНИЕ 2

Таблица 2а

Какви са най-великите българи и румънци? (Топ 10)		
Роля*	България	Румъния
Лидер (владетел, държавен и партиен водач)	3	4
Политически деец	1	-
Революционер	3	-
Деец на културата**	3	3
Църковен или духовен деец	4	1
Учен	-	1
Спортист	-	1
Предприемач / бизнесмен	-	-
Други	-	-

Таблица 26

Какви са най-великите българи и румънци? (Топ 50)		
Роля	България	Румъния
Лидер (владетел, държавен и партиен водач)	10	12
Политически деец	7	7
Революционер	8	2
Деец на културата	13	12
Църковен или духовен деец	8	4
Учен	1	7
Спортист	4	5
Предприемач / бизнесмен	2	1
Други	2 (учител, строител)	

Таблица 2в

Какви са най-великите българи и румънци? (Топ 100)		
Роля	България	Румъния
Лидер (владетел, държавен и партиен водач)	13	16
Политически деец	12	9
Революционер	18	6
Деец на културата	34	34
Църковен или духовен деец	10	9
Учен	3	10
Спортист	9	13
Предприемач / бизнесмен	3	2
Други	5 (учител, строител, военен, космонавт, болярин)	3 (герой от вицовете, Паметникът на Незнайния герой, космонавт)

* Част от посочените в класациите влизат в повече от една категория (Христо Ботев е поет и революционер, Николае Йорга е не само учен, но и политик...)

** В тази група наред с писатели, поети, художници, скулптури, режисьори, актьори и др. включвам също така представителите на

поп културата (поп изпълнители, рок музиканти, чалга/манеле певци, шоумени и т.н.)

ПРИЛОЖЕНИЕ 3

Таблица 3а

Към кои епохи принадлежат най-великите българи и румънци? (Топ 10)		
Епоха	България	Румъния
Античност	-	-
Средновековие*	4	2
Ново време (до 1918)**	5	3
Съвременност (след 1918)	1	5

Таблица 3б

Към кои епохи принадлежат най-великите българи и румънци? (Топ 50)		
Епоха	България	Румъния
Античност	-	2
Средновековие	11	4
Ново време (до 1918)	13	11
Съвременност (след 1918)	25	36

Таблица 3в

Към кои епохи принадлежат най-великите българи и румънци? (Топ 100)		
Епоха	България	Румъния
Античност	-	2
Средновековие	15	8
Ново време (до 1918)	28	18
Съвременност (след 1918)	56	72

*В историческите периодизации на двете страни естествено има различия. Така за България не е ясно кога завършва Средновековието. От академичните истории изглежда това става с падането на българските държави под османска власт, след което започва т. нар. Османски период. За Румъния средновековната епоха завършва през втората половина на XVIII или началото на XIX век.

** Много спорно е кога започва модерната история особено за България. Тъй като периодизационните спорове надхвърлят моите интелектуални възможности, приемам първата половина на XVIII в., т.е. началото на т.нар. Възраждане, за долна граница. Разбира се, ми е трудно да обясня как в българските земи под османска власт новото време започва с около век преди Румъния, но май в крайна сметка такива неща трябва да се приемат с чувство за хумор.

ПРИЛОЖЕНИЕ 4:

Таблица 4

Таб. 4а

Великите българи и румънци, които още са живи		
Роля	България	Румъния
Лидер (владетел, държавен и партиен водач)	1	1
Политически дейци	7	3
Дейци на културата	8	11
Църковни или духовни дейци	-	1
Учени	-	1
Спортисти	7	12
Предприемачи/бизнесмени	-	2
Други	2 (учител, космонавт)	1 (космонавт)

Таблица 4б

Великите български и румънски дейци на културата, които още са живи		
Роля	България	Румъния
Писател	-	1
Поет	1	-
Журналист	-	1
Режисьор	-	1
Актьор	1	2
Художник	-	-
Класически музикант	-	-
Джаз музикант	-	1
Рок изпълнител	-	1
Изпълнител на народни песни	-	1

Поп изпълнител (естрада, поп, попфолк)	2	3
Шоумен	1	1

ПРИЛОЖЕНИЕ 5
Таблица 5

Колко и какви са жените в класацията?		
Роля	България	Румъния
Държавен деец	-	1
Полически деец	1	-
Революционер	2	1
Църковен или духовен деец	1*	-
Деец на културата	6	4
Учен	-	1
Спортист	5	1
Общо	15	9

* Става въпрос за пророчицата или видовитата жена Ванга, която съм поставил в тази категория, въпреки че съм наясно колко спорни са нейните проявления